

УДК 801.311/.313(066)

ГОРБАНЬ Вікторія Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;

тел.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com;

DOI: <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195018>

ХРУСТИК Надія Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;

тел.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com;

DOI: <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195018>

ДВА ЮВІЛЕЇ

Анотація. *Стаття присвячена вивченню науково-просвітньої діяльності видатного українського мовознавця, члена-кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка на сторінках збірника «Записки з ономастики», у якому знайшли своє відображення майже всі напрями наукових інтересів ученого. Акцентовується увага не тільки на науково-дослідницькій діяльності мовознавця, але й на науково-педагогічній та методичній. Робиться висновок про значен-*

ня наукової спадщини Ю. О. Карпенка як ученого, Вчителя, громадянина. **Актуальність** роботи обумовлена недостатньою кількістю праць із зазначеної проблематики. **Мета** роботи — осмислення напрямів науково-просвітної діяльності вченого у статтях, надрукованих у збірнику «Записки з ономастики». **Об'єкт** дослідження — науково-дослідницька та науково-педагогічна діяльність члена-кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка. **Предмет** дослідження — напрями науково-дослідницької та науково-педагогічної діяльності Ю. О. Карпенка, відображені у виданні «Записки з ономастики». Провідними **методами** дослідження є описовий та функційний (контекстуально-інтерпретаційний аналіз), залучені для опису семантичної специфіки досліджуваного матеріалу.

Ключові слова: Ю. О. Карпенко, наукова спадщина, ономастика, оніми.

ВСТУП

Статтю написано до ювілею Ю. О. Карпенка — видатного вченого і щедрого Вчителя, який завжди з великою радістю ділився своїми знаннями з усіма тими, хто того потребував. Якби було потрібно одним словом визначити сенс його життя, це було б слово «створювати». Він створював не тільки наукові роботи (тези, статті, підручники, монографії, дисертації), але й наукові напрями, кафедри. Створював і нас — науковців. Його лекції, методологічні семінари, бесіди давали матеріал для роздумів, для розвитку. Утім, не всі ті з широкого загалу, хто цікавився проблемами ономастики, мали змогу спілкуватися з професором особисто, а інформаційно-комунікативні можливості ХХ ст. були обмежені, ще не було on-line спілкування, не було можливостей для швидкого та плідного обміну думками. Це в наш час існують онлайн-школи, а в минулому столітті треба було шукати дієвий вихід. І його було знайдено!

У 1999 р. було засновано збірник «Записки з ономастики», про який Вчитель мріяв не один рік, завжди підкреслюючи, що в зарубіжних колег такий є. Як зауважував Ю. О. Карпенко, «після розвалу СРСР з його дикуватими настановами О. К. Матвеев та його учні почали, хоч і не зразу, видавати ніби продовження свого періодичного видання — журнал «Вопросы ономастики». Це перший у Росії й чи не найкращий у Славії ономастичний журнал. Вийшло вже чотири номери (2004–2007), друкується п'ятий. Додамо одразу, що повноцінний ономастичний український журнал «Λόγος оноμαστικῆς» за редакцією професора Є. С. Отіна почав виходити в Донецьку. У 2006 р.

вийшов перший його номер, ось-ось буде другий, третій у друці. Як наближені до журналів ономастичні періодичні видання слід уважати щорічник «Студії з ономастики та етимології», що видається відділом ономастики Інституту української мови НАН України (нині — за редакцією В. П. Шульгача). Вийшло вже шість томів цього видання, причому кожен наступний — глибший і кращий (і товщий) за попередній. В Одесі за моєю редакцією виходять з 1999 р. «Записки з ономастики». У 2007 р. вийшов 10-й випуск, незабаром з'явиться 11-й. Усі названі ономастичні журнали та періодичні видання так чи так торкаються спеціальної ономастичної методики, у меншій мірі — методології. Ономастам у принципі їх усі треба знати. Адже до 1991 р. усі незалежні слов'янські країни мали свої ономастичні журнали. Не було тільки у тих, що входили до складу СРСР. А ось тепер є. Це дуже красномовний факт, вагомий для становлення ономастичної методології й методики» (Karpenko, 2009, с. 284).

Як уже зазначалось у нашій статті «Словотвірна проблематика в науковій спадщині Ю. О. Карпенка», ми «переконані, що наукова спадщина Ю. О. Карпенка, зокрема його методологія вивчення власних назв, окреслені ним перспективи досліджень, неповторний авторський науковий стиль «Генетика» мови послугують джерелом для написання багатьох наукових праць» (Хрустик, Горбань, 2019, с. 351).

Отже, у 2019 р. відзначаємо не лише 90-річчя від дня народження Ю. О. Карпенка, але й 20-річчя з часу заснування збірника наукових праць «Записки з ономастики» — вагомого видання, важливість якого неможливо переоцінити, адже в ньому друкувалися не тільки статті Ю. О. Карпенка та інших видатних ономастів, а й наукові розвідки початківців, регулярно подавався огляд усіх нових ономастичних робіт та найважливіше — рецензії Вчителя на дисертації з глибоким аналізом матеріалу. Своім дітищем професор опікувався упродовж десяти років. Після того, як мовознавець залишив цей світ, усі справи, пов'язані з виданням «Записки з ономастики», перебрала на себе донька вченого — О. Ю. Карпенко, доктор філологічних наук, професор, відомий в Україні й далеко поза її межами фахівець з ономастики, гідна продовжувачка справи свого батька.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Перший випуск збірника «Записки з ономастики» розпочинається статтею Ю. О. Карпенка «Некарпатські назви Карпат», яка є

взірцем наукового мислення, глибокого й обґрунтованого. Мовознавець не тільки наводить погляди авторитетних науковців, які розглядали назви «величезної гірської країни», як поетично висловився Юрій Олександрович, а й сам занурюється в етимологічні словники, причому не тільки українські та російські, а й німецький, польський, чеський тощо. Уважно аналізується кожне слово, кожна форма в різних мовах, зокрема в нині мертвих мовах; звертається науковець і до творів І. Франка, який добре знався на Карпатах, і до давньогрецької міфології. Результатом цієї копіткої праці стають висновки: «Можливо, найдавнішою назвою Карпат і був оронім Товтри, а точніше — його древня доіндоєвропейська форма. Різні фракійські племена значно пізніше принесли конкуруючі наймення Карпати й Бескиди, з яких у народному успадкованому від фракійців слов'янському вжитку збереглась друга, але зрештою перемогла (завдяки Птолемеєві) перша. Усі ці барвисті й такі різні імена так чи інакше сходять до сенсу «гори», як, зрештою, Карпати й іменувалися слов'янами протягом усього їх побутування в цьому регіоні від часів до нашої ери» (Karpenko, 1999, с. 6).

Подальшу подорож до гірських таємниць Ю. О. Карпенко продовжує в статті «Проблема фракійської оронімії Українських Карпат», яка входить до низки оронімічних досліджень науковця. Важливість цієї розвідки не можна переоцінити, оскільки це блискучий приклад того, до яких помилок може прийти той науковець, який мислить прямолінійно, не занурюючись у глибину. Складність аналізу полягає в тому, що орогрупи Кобила й Малява викликають слов'янські асоціації, які є хибними і до яких звертаються деякі дослідники. Розглянувши назви гір в Болгарії, Сербії, Словаччині, Румунії, Юрій Олександрович доводить незаперечне неслов'янське походження цих орогруп. Висновки, до яких приходить науковець, значно ширші, ніж предмет дослідження, що є характерною рисою наукового стилю Ю. О. Карпенка: «Можна думати, що фракійці в оронімії теж більше успадковували, аніж іменували, але їх внесок у карпатську оронімію, беручи до уваги передусім назви Карпати та Бескиди, є істотним. У цілому етногенетична дистрибуція оронімії Українських Карпат не збігається зі станом справ у гідронімії, однак добре узгоджується з цим станом. Оронімія лише виявилася більш стабільною, менш рухливою, ніж гідронімія, і повільніше змінювалася, краще

зберігала давнину. Значною мірою це зумовлено тим, що не всі етноси, що з'являлись у Карпатах, мали належний гірський досвід. Тому давньоєвропейці зберегли тут ряд доіндоєвропейських назв і майже зовсім не внесли своїх онімів. Іллірійці ж та германці, як і кельти, в оронімії Українських Карпат нібито не відбилися зовсім, бо час їх перебування в регіоні був обмеженим. Зате фракійці досить виразні оронімічні сліди полишили» (Karpenko, 1999, с. 27).

Слід зазначити, що топонімія Буковини — це тема, яку Юрій Олександрович досліджував упродовж 50 років: «Давньоруські словотворчі елементи в сучасній українській топоніміці» (1959 р.), «Програма спеціального курсу «Українська топоніміка» (1959 р.), «Місце і функції топонімічного матеріалу в обласному словнику буковинських говорів» (1960 р.), «Відтопонімічні утворення в мові В. Стефаника» (1961 р.), «Слов'янський і романський елементи в топоніміці Буковини» (1961 р.), «Топоніміка і її місце в лексичному складі мови» (1962 р.), «Взаимодействие украинского и молдавского языков в топонимике Буковины» (1963 р.). І це лише початок потужних розвідок, результатом яких стала докторська дисертація «Топонимия Буковины» (1967 р.).

Буковина для Ю. О. Карпенка стала рідним краєм, тому досліджується все, що пов'язане з цією місцевістю: «Лексика огородництва в буковинських говорах» (1957 р.), «Деякі назви культурних рослин у буковинських говірках» (1958 р.), «Зразки матеріалів до словникових статей обласного словника буковинських говорів» (1960 р.), «Топонімія центральних районів Чернівецької області. Конспект лекцій» (1965 р.) та багато іншого.

Гідронімія Буковини теж була об'єктом вивчення упродовж усього життя мовознавця: «До питання про слов'янські назви річок Буковини» (1958 р.), «До походження назв буковинських річок» (1958 р.) тощо. У збірнику «Ономастика» (2000 р.) Ю. О. Карпенко повертається до важливого проблемного питання, на яке намагається дати обґрунтовану відповідь. У статті «Проблема іллірійської гідронімії в Українських Карпатах: іллірійське чи слов'янське?» ведеться дискусія з О. Трубачовим — визнаним фахівцем у цій галузі. Вона стала продовженням наукової суперечки, розпочатої у праці «Поліські гідроніми на -іна» (1998 р.). Мета дослідження в Юрія Олександровича була завжди одна: глибокі роздуми, занурення в матеріал, відсутність авто-

ритетів, чиї думки він ніколи сліпо не повторював, знайомство з усіма джерелами, зокрема іноземними, де йдеться про об'єкт дослідження, уміння проводити паралелі з подібними об'єктами. Усе це в поєднанні з неймовірною інтуїцією фахівця завжди дозволяло професору Карпенку робити правильні висновки: «Серед 23 східнокарпатських гідронімів, що інтерпретовані О. Трубачовим як іллірійські, більшість генетично не пов'язана ні з іллірійцями, ні зі слов'янами... (Karpenko, 1999, с. 38)... з 23 позицій можна залишити лише 3» (Karpenko, 1999, с. 40). «Трьох гідронімів у принципі досить, щоб констатувати наявність іллірійського шару в гідронімії Українських Карпат, але замало, щоб твердити про його інтенсивність. Маємо, власне, не шар, а певний прошарок, сліди інфільтрації» (Karpenko, 1999, с. 42). «В етнічній історії цього регіону не було «іллірійського періоду», як був давньоевропейський, а за ним фракійський й далі слов'янський. Були міграції, інфільтрації окремих іллірійських груп чи племен. І не виключено — лише факти перенесення іллірійських гідронімів за відсутності самих іллірійців» (Karpenko, 1999, с. 44–45).

Ця стаття може бути взірцем етимологічних розвідок, а алгоритми мислення з зануренням у індоєвропейський матеріал мають навіть «побічний ефект»: Ю. О. Карпенком були знайдені назви, які ще ніхто не описував і не уналежнював до іллірійських.

Як засновник, «Перший Генетик поетонімології» (за влучним зауваженням В. М. Калінкіна (Kalinkin, 2009, с. 8), Ю. О. Карпенко не міг оминати своєю увагою творчість Ліни Костенко — видатної української поетеси. У статті «Про антропонімію роману «Берестечко» Ліни Костенко» розглядається, як антропоніми стають засобами мовної образності твору, як найменування осіб подаються таким чином, щоб їх «символічна аура досить виразно сприймалась читачем» (Karpenko, 2001, с. 65). Науковець визначає ієрархію поетичної символіки антропонімів, яка свідчить також про поетичну сутність натури самого Юрія Олександровича: «1) висока й мужня духовність — Іоасаф; 2) втілення славетного й могутнього минулого — Данило Галицький; 3) козацька вірність і честь — ніжинський полковник Іван Золотаренко; 4) уособлення всеєвропейської слави — Кромвель; 5) імена, що символізують європейську вченість і престижність — Боплан, Шевальє» (Karpenko, 2001, с. 65–66). У цій статті описане вміння Ліни Костенко робити символами назви осіб, які символічного

значення ніколи не мали. «Витворення символів значно підносить виразове навантаження антропонімів (та інших власних назв) і невимовно посилює магічну дію твору на читача» (Karpenko, 2001, с. 67). І тільки людина з поетичною душею могла зазначити, що навіть найнейтральніше найменування «теж оповиті певним експресивним підтекстом, лише приглушеним і тому важко вловимим. Ліна Костенко доклала свого поетичного генію, щоб зробити всі антропоніми роману промовистими» (Karpenko, 2001, с. 67).

У кожної людини є місія, виконання якої робить її щасливою. У Юрія Олександровича їх було дві: бути вченим і бути вчителем. Вченими можна назвати більшість з тих, хто займається наукою, видатним вченими — значно менший відсоток, а вчителем можуть стати лише одиниці. І тут важко визначити, що вагомніше: писати самому глибокі дослідження чи навчати цьому інших. Ю. О. Карпенко робив блискуче і перше, і друге.

Учитель друкує свою працю «Про вагомість кандидатського дослідження: Ономастичні студії драматичних творів Лесі Українки». На перший погляд, названа робота може викликати інтерес лише тих, хто цікавиться творчістю великої письменниці. Якби це було лише так, то був би не Майстер. Юрій Олександрович подає дуже глибокий аналіз дисертації «Ономастика драматичних творів Лесі Українки» Т. І. Крупеньової. Це не тільки і не стільки рецензія на конкретну дисертаційну роботу, це своєрідний алгоритм, за яким мають писатися дисертаційні дослідження на будь-яку тему. Опрацювавши згадану рецензію, науковець-початківець отримує своєрідну «дорожню карту». Цінним у статті є не тільки перелік усіх позитивних моментів, але й ті зауваження («я не панегірист, а рецензент» (Karpenko, 2007, с. 85), що були зроблені, адже на помилках вчать. Краще навчатися, як відомо, на чужих помилках.

Докторські дисертації Ю. О. Карпенко теж не оминав своєю увагою. Так, у статті «Ономастичні міркування» (Karpenko, 2005) подається невеликий відгук на дисертацію В. Бушакова «Історична топонімія Криму». І як завжди, глибокий безкомпромісний аналіз дослідження, визначення його сильних («глибоке знання матеріалу і найліпшу його представленість з-поміж усіх наявних розвідок, що стосується топонімії Криму» (Karpenko, 2005, с. 13) та слабких місць (не завжди переконлива етимологізація, рівень доказовості). Най-

важливіше, що зазначає у своїй оцінці вищезазначеної праці професор Карпенко: «відродженню історичної топонімії Криму має сприяти дисертація В. Бушакова та його наступна діяльність, як і авторитет усього Інституту сходознавства. Прагматичний аспект дисертації В. Бушакова, розкриття цінності й багатства історичної топонімії Криму, що позитивно вплине на можливості її відновлення, — то найважливіший складник дослідження» (Karpenko, 2005, с. 14).

Слід зазначити, що просвітницька діяльність Учителя цією працею не обмежується. Наприкінці кожного випуску збірника «Записки з ономастики» була рубрика «Огляд ономастичних праць, одержаних редакцією», у якій подавався огляд монографій, збірників наукових праць з ономастики, словників, матеріалів наукових семінарів, окремих статей та дисертацій. І це був не механічний перелік, а глибокий аналіз досягнень і помилок, дискусії, прагнення з'ясувати істину. Зауваження подавалися в м'якій формі, але були дуже обґрунтовані і незаперечні, були й підказки для подальшої роботи. Для Юрія Олександровича не було авторитетів: він міг не погоджуватися і з дослідником-початківцем, і з відомим ученим, якщо той, на його переконання, помилявся. Для Ю. О. Карпенка був лише один авторитет — його величність ІСТИНА. Професор любив повторювати: ти мені — друг, але істина дорожча.

У згадуваній вже статті «Ономастичні міркування» вчений не тільки описує особливості ономастичних досліджень, величезні можливості онімів розкривати приховану історичну, етнічну інформацію, яка може суттєво змінити наші уявлення про хід історії, але й висловлює ономастичний оптимізм: «Усі напрямки сучасного вивчення власних назв, тобто ономастика теоретична, описова, історична, прикладна, літературна, знаходяться на піднесенні, активно розвиваються й одержують нові здобутки... Кожна мова має мільйони, якщо не десятки мільйонів власних назв, які містять величезну інформацію і мають значне мовне навантаження. Усе це треба систематизувати, вивчити, проаналізувати. Мало в якій галузі мовознавства стільки нелегких завдань і стільки невиконаної роботи, як в ономастиці» (Karpenko, 2005, с. 16–17).

У приватній розмові з однією з авторок цієї статті Юрій Олександрович зізнався, що ономастика в чистому вигляді йому вже не так цікава, його вже більше захоплює мовна гра, яку він частіше роз-

глядає на ономастичному матеріалі. Це захоплення вилилось у серію статей, три з яких були опубліковані в збірнику «Записки з ономастики»: «Гумористичний принцип у літературній ономастиці» (Karpenko, 2003), «Ще раз про гумористичний принцип включення онімів у художній текст» (Karpenko, 2005), «Заголовколомки» (Karpenko, 2009). У першій статті вчений підкреслює, що ще 10 років тому обґрунтував думку про те, що «існує 3 принципи [типи] художнього застосування власних назв — ліричний, епічний та гумористичний» (Karpenko, 2003, с. 36). Дослідник детально описує прийоми, механізми гумористичної обробки антропонімів, яких досить багато. «Однак, завжди обов'язковим компонентом (якщо не єдиною метою) такої обробки є втілення в антропонім певної сміховинки — гумористичної семи з широкою амплітудою: від поблажливої чи дружньої посмішки до вбивчого сарказму. Наявність цієї семи стає перепусткою власної назви в гумористичний текст, ознакою гумористичного принципу використання власної назви в художньому творі. Без такої семи власні назви, ужиті в гумористичному тексті, не працюють на цей текст» (Karpenko, 2003, с. 44–45).

У другій статті вчений верифікує, як він сам зауважив, висунуті раніше міркування щодо прийомів гумористичної обробки власних назв, «поширивши відповідні спостереження з антропонімів на різні розряди онімів» (Karpenko, 2005, с. 67), аналізуючи переважно гуморески С. Ковалю в його збірнику «Пірат пера».

Перелічивши прийоми, Юрій Олександрович детально аналізує всі випадки мовної гри поета, підкреслюючи його самотність: «... в особі Сергія Ковалю маємо талановитого гумориста і сатирика, яких нині в українській літературі украй мало. У створеному ним жанрі піраток він влучно й розмаїто використовує гумористичний потенціал власних назв, продовжуючи вітчизняні традиції. Користуючись уже існуючими напрямками гумористичної обробки онімів — фонетичним, морфологічним, словотвірним та лексико-семантичним... [бо інші напрямки, здається, просто неможливі!], письменник витворив і застосував на цій ниві багато нових, оригінальних форм використання онімів. Це зумовлено як творчими спроможностями автора, так і величезним потенціалом власних назв на теренах гумору і сатири. Можна висновувати, що цей потенціал є безмежним — його стане на всіх і на часи. Дай тільки Боже Україні висококласних гумористів і са-

тириків. Вона того потребує і для енергійнішого усунення негараздів, і для піднесення аж занадто часто зіпсованого настрою» (Karpenko, 2005, с. 77).

Третя стаття з «гумористичного циклу» («Заголоволомки» (Karpenko, 2009) — це глибокі роздуми не тільки науковця, але й патріота. Найбільш цікаві, на нашу думку, зауваження щодо статті Євгена Маланюка «Гоголь — Гоголь», який опублікував її ще в 1935 р., використавши заборонену літеру Г (в УРСР її проголосили націоналістичною), щоб підкреслити «український та російський підходи до цього літературного велетня» (Karpenko, 2009, с. 127). І не може Карпенко-патріот не процитувати кінець статті, яка закінчується словами: «В останній дії з'являється справжній ревізор — історія і здирає маску Хлестакова» (Karpenko, 2009, с. 127). Сподіваємося, що всі маски будуть зірвані.

Не менш цікаві роздуми висловлює Ю. О. Карпенко щодо реклами книги Лариси Масенко «Умовна Україна», яка була розміщена на обкладинці академічного журналу «Українська мова» (2008, № 2). Він аналізує і мовну гру, і гру кольорів, які задіяні в рекламі, ті сенси, які виникають, ті натяки, які з'являються. Ці рядки написані не пером, не рукою, а серцем. Видно, що йому це болить.

Вченого хвилюють питання не тільки мови, а й нації. У статті «Навколо східнослов'янської етнімії» він замислюється над питаннями «Які риси притаманні нації? Скільки таких рис існує?... Якими є відношення нації й тої попередньої етнічної групи, з якої ця нація виникла? Як співвідносяться поняття «нація» і «народ»? (Karpenko, 2008, с. 9). Питань багато. І Ю. О. Карпенко намагається дати на них свої відповіді, викладає власні міркування про націю, народ й національну спільноту. Він дуже ретельно, спираючись на різні джерела, роблячи етимологічний аналіз, пропонує своє бачення історичних процесів, починаючи ще з доісторичних часів. Це глибока розвідка, з висновками якої важко сперечатись. У ній виражено й дуже аргументовано подається етимологія слів «Україна», «українці», «Русь», «русин».

До теми національного дослідник звертається й у статті «Антична міфологія як поетична зброя» (Karpenko, 2002), у якій аналізуються з цих позицій твори чотирьох поетів, кожен з яких є гордістю українського народу і української літератури — Василя Симоненка, Василя Стуса, Олега Ольжича і Євгена Маланюка. Подано не тільки аналіз

творчих здобутків митців художнього слова, але й детально розглянуто «саму античну міфологію, точніше її життя в сучасній українській (і не тільки) мові» (Karpenko, 2002, с. 94).

У В. Симоненка тільки один міфонім — Прокруст, але який! Юрій Олександрович наводить рядки зі «Щоденника»: «Я виступаю... проти лицемірів, які не без успіху намагаються перетворити марксизм у релігію, в прокрустове ложе для науки, мистецтва і любові». ... Цей міфонім під пером Симоненка став нищівним ударом по Системі. ... Точна, влучна, вбивча паралель до поширювачів «єдино правильного» марксизму-ленінізму» (Karpenko, 2002, с. 97). І дається відповідь, чому тільки один міфонім: «поет намагався висловити наболіле прямо і просто» (Karpenko, 2002, с. 98).

У трьох інших поетів «свої античні міфоніми у кожного. Жодного повторення! Міфонім, наявний в одній із збірок, ні разу не зустрівся в іншій. Це пояснюється як багатющим арсеналом античної міфології, так і індивідуально-авторськими пріоритетами. Зате закоханий в антику Є. Маланюк, який ужив у аналізованому збірнику 27 античних міфонімів, у півтора рази більше, ніж усі три поети (у вивчених збірках) гуртом, іноді вживає ті ж міфоніми, що й В. Стус та О. Ольжич» (Karpenko, 2002, с. 103). Слід зазначити, що в Є. Маланюка відображено більшість представників слов'янського пантеону, але перекладу немає.

ВИСНОВКИ

Творча спадщина Ю. О. Карпенка величезна та багатогранна, про що промовисто свідчить список залучених нами для аналізу праць. У схарактеризованих випусках збірника знайшли своє відображення майже всі напрями лінгвістичних досліджень, які цікавили вченого останні десять років життя. Вивчались оніми, які функціонують у мові (гідроніми, топоніми, антропоніми тощо), і оніми в художньому дискурсі. Аналізувались зафіксовані в словниках ономастичні одиниці й індивідуально-авторські утворення: їхнє життя в тексті, перетворення, трансформації семного навантаження, особливості ідеологічного й гумористичного вживання. Громадянська позиція науковця теж відбита в розглянутих статтях.

Особливо слід підкреслити значущість діяльності Юрія Олександровича як Вчителя. Безумовно, самі його роботи, їхній стиль, спосіб мислення, глибина дослідження, аргументація, методологія

та методики — це вірець для всіх: і для тих, хто тільки розпочинає свою наукову діяльність, і для вже досвідчених науковців. Засноване Ю. О. Карпенком у 1999 р. видання «Записки з ономастики» яскраво увиразнює всю його наукову й науково-педагогічну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калинин В. М. С точки зрения Ю. А. Карпенко : I. НАЧАЛО (1961–1981). *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса: Астропринт, 2011. Вип. 14. С. 71–79.
2. Калинин Валерий. Ю. А. Карпенко как зеркало славянской поэтономологии. *Філологічні дослідження* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. С. 8–11.
3. Карпенко Ю. О. Антична міфологія як поетична зброя. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2002. Вип. 6. С. 93–108.
4. Карпенко Ю. О. Гумористичний принцип у літературній ономастиці. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2003. Вип. 7. С. 36–45.
5. Карпенко Ю. О. Заголовколомки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. Вип. 12. С. 126–191.
6. Карпенко Ю. О. Навколо східнослов'янської етнонімії. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2008. Вип. 11. С. 8–19.
7. Карпенко Ю. О. Некарпатські назви Карпат. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 1. С. 1–7.
8. Карпенко Ю. О. Ономастичні міркування. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2005. Вип. 9. С. 11–17.
9. Карпенко Ю. О. Про антропонімію роману «Берестечко» Ліни Костенко. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2001. Вип. 5. С. 62–67.
10. Карпенко Ю. О. Про вагомість кандидатського дослідження : Ономастичні студії драматичних творів Лесі Українки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2007. Вип. 10. С. 79–86.
11. Карпенко Ю. О. Про методологію та методику ономастики як науки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. Вип. 10. С. 282–289.
12. Карпенко Ю. О. Проблема іллірійської гідронімії в Українських Карпатах : іллірійське чи слов'янське? *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 3. С. 37–44.
13. Карпенко Ю. О. Проблема фракійської оронімії Українських Карпат. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 2. С. 25–28.

14. Карпенко Ю. О. Ще раз про гумористичний принцип включення онімів у художній текст. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2005. Вип. 8. С. 67–78.
15. Хрустик Н. М., Горбань В. В. Словотвірна проблематика в науковій спадщині Ю. О. Карпенка. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 346–354.

REFERENCES

- Kalinkin, V. M. (2011). *S tochki zrenija Ju. A. Karpenko : I. NACHALO (1961– 1981). Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa: Astroprint. Vip. 14. S. 71–79.
- Kalinkin, Valerij. (2009). Ju. A. Karpenko kak zerkalo slavyjanskoj po'etonomologii. *Filologichni doslidzhennja* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. S. 8–11.
- Karpenko, Ju. O. (2002). *Antichna mifologija jak poetichna zbroya. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 6. S. 93–108.
- Karpenko, Ju. O. (2003). *Gumoristichnij printsip u literaturnij onomastitsi. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 7. S. 36–45.
- Karpenko, Ju. O. (2009). *Zagolovkolomki. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 12. S. 126–191.
- Karpenko, Ju. O. (2008). *Navkolo shidnoslov'jans'koï etnonimii. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 11. S. 8–19.
- Karpenko, Ju. O. (1999). *Nekarpats'ki nazvi Karpāt. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 1. S. 1–7.
- Karpenko, Ju. O. (2005). *Onomastichni mirkuvannja. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 9. S. 11–17.
- Karpenko, Ju. O. (2001). *Pro antroponimiju romanu «Berestechko» Lini Kostenko. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 5. S. 62–67.
- Karpenko, Ju. O. (2007). *Pro vagonist' kandidats'kogo doslidzhennja : Onomastichni studii dramatichnih tvoriv Lesi Ukraïнки. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 10. S. 79–86.
- Karpenko, Ju. O. (2009). *Pro metodologiju ta metodiku onomastiki jak nauki. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 10. S. 282–289.
- Karpenko, Ju. O. (1999). *Problema illirij's'koï gidronimii v Ukraïns'kih Karpatah : illirij's'ke chi slov'jans'ke? Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 3. S. 37–44.
- Karpenko, Ju. O. (1999). *Problema frakijs'koï oronimii Ukraïns'kih Karpāt. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 2. S. 25–28.
- Karpenko, Ju. O. (2005). *Sche raz pro gumoristichnij printsip vkljuchennja onimiv u hudozhnij tekst. Zapiski z onomastiki* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 8. S. 67–78.
- Hrustik, N. M., Gorban', V. V. (2019). *Slovotvirna problematika v naukovij spadschini Ju. O. Karpenka. Zapiski z Ukraïns'kogo movoznavstva* : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 26. S. 346–354. — T. 1.

ГОРБАНЬ Виктория Владимировна

кандидат филологических наук, доцент кафедры русского языка филологического факультета Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина; тел.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com.

ХРУСТЫК Надежда Михайловна

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка филологического факультета Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина; тел.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com.

ДВА ЮБИЛЕЯ

Аннотация. Статья посвящена изучению просветительской деятельности выдающегося украинского лингвиста, члена-корреспондента НАН Украины Ю. А. Карпенко на страницах сборника «Записки з ономастики», в котором нашли своё отражение почти все направления научных интересов учёного. Акцентируется внимание не только на исследовательской деятельности языковеда, но и на научно-педагогической и методической. Делается заключение о значении научного наследия Ю. А. Карпенко как учёного, Учителя, гражданина. **Актуальность** работы обусловлена недостаточным количеством исследований по данной проблематике. **Цель** работы — осмысление направлений просветительской деятельности ученого в статьях, напечатанных в сборнике «Записки з ономастики». **Объект** исследования — научно-исследовательская и научно-педагогическая деятельность члена-корреспондента НАН Украины Ю. А. Карпенко. **Предмет** исследования — направления научно-исследовательской и педагогической деятельности Ю. А. Карпенко, отраженные в сборнике «Записки з ономастики». Ведущими **методами** являются описательный и функциональный (контекстуально-интерпретационный анализ), используемые для описания семантической специфики.

Ключевые слова: Ю. А. Карпенко, научное наследие, ономастика, онимы.

Viktorija V. GORBAN

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Russian Language for Philological Faculty, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com.*

Nadiya M. KHRUSTYK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Ukrainian Language for Philological Faculty, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa;
tel.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com.*

TWO ANNIVERSARIES

Summary. *The article is devoted to the study of the educational activity of the prominent Ukrainian linguist, corresponding member of the NAS of Ukraine Yu. O. Karpenko on the pages of the journal of Notes in Onomastics, in which almost all directions of scientific interests of the scientist were reflected. The emphasis is not only on the research activity of the linguist, but also on scientific-pedagogical and methodological. The conclusion is made about the importance of the scientific heritage of Yu. O. Karpenko as a scientist, teacher, citizen. The **relevance** of the work is due to an insufficient number of studies on this issue. The **purpose** of the work is to comprehend the directions of the scientist's enlightening activity in the articles published in the journal «Notes in Onomastics». The **object** of the research is the investigation of scientific and pedagogical activity of the corresponding member of the NAS of Ukraine Yu. O. Karpenko. The **subject** of the research are the directions of the scientific research and pedagogical activity of Yu. O. Karpenko, reflected in the journal «Notes in Onomastics». The leading **methods** are descriptive and contextual-interpretative, used to describe semantic specificity.*

Key words: *Yu. O. Karpenko, scientific heritage, onomastics, onyms.*